

УДК 341.174 (4):(316.256+330.337)

ОРГАНІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МІСІЙ ЄС: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Ковальська В.В., аспірант
кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню організації спеціальних місій Європейського Союзу в інституційному аспекті. Розглянуті конфлікти, на яких найбільше акцентує свою увагу ЄС та допомагає урядам відповідних країн. Найбільша увага приділяється змісту поняття кризового регулювання, а також його інституціональному механізму та виділенню сильних та слабких сторін діяльності місій ЄС щодо подолання криз.

Ключові слова: спеціальні місії, регіональні конфлікти, кризове регулювання, співробітництво, антикризові структури ЄС.

Статья посвящена исследованию организации специальных миссий Европейского Союза в институциональном аспекте. Рассмотрены конфликты, на которых больше всего акцентирует своё внимание ЕС и помогает правительствам соответствующих стран. Наибольшее внимание уделяется содержанию понятия кризисного регулирования, а также его институциональному механизму и выделению сильных и слабых сторон деятельности миссий ЕС по преодолению кризисов.

Ключевые слова: специальные миссии, региональные конфликты, кризисное регулирование, сотрудничество, антикризисные структуры ЕС.

Kovalska V.V. THE ORGANIZATION OF SPECIAL MISSIONS OF EU: INSTITUTIONAL ASPECTS

The article investigates organization of special missions of European Union in institutional aspect. It is considered conflicts in which EU focuses its attention most and helps governments of concerned countries. The greatest attention is paid to content of concept of crisis management, as well as its institutional arrangements and allocation of strengths and weaknesses of activities of EU missions to overcome crisis.

Key words: special missions, regional conflicts, crisis management, cooperation, crisis management structures of EU.

Стандарти інституційної організації спеціальних місій Європейського Союзу оформлювалися поступово з накопиченням відповідного досвіду операцій в колишній Югославії, на теренах СНД, на Близькому Сході та в Африці. В період з 2003 по 2011 рік ЄС взяв участь у 25 миротворчих операціях, переважна більшість з яких носила суто цивільний або змішаний цивільно-військовий характер. Виключно військовими були лише операція «Алтея» в Боснії і Герцеговині, де ЄС взяв на себе функції, що раніше виконувалися НАТО, та операція «Атланта» проти сомалійських піратів в Аденській затоці [1, с. 6].

Хоча задекларована стурбованість ЄС наслідками регіональних конфліктів не обмежується географічно близькими регіонами та носить глобальний характер, все ж пріоритетне значення для ЄС мають відкриті або латентні конфлікти на Європейському континенті та в суміжних регіонах: на пострадянському просторі, Балканах, Близькому та Середньому Сході. Також не можна оминути увагою наявність конфлікту безпосередньо на території однієї з держав-членів – Республіки Кіпр.

Географічний розподіл місій в рамках СЗБП також явно демонструє не тільки пріоритети ЄС в питаннях регіональних конфліктів, але й його реальні можливості з проведення миротворчих операцій. Зокрема територія колишньої Югославії стала своєрідною зоною відповідальності ЄС за постконфліктну стабілізацію цього регіону. Створення так званої «архітектури безпеки» в Африці розглядається ЄС не тільки як моральний обов'язок, але й як можливість для розвитку та укріплення

СЗБП та СПБО [1, с. 4]. Наявні тут і практичні інтереси. Зокрема ЄС прагне не припустити надмірного загострення ситуації у найбідніших країнах континенту, що, в свою чергу, може призвести до втрати доступу до африканських ринків та джерел сировини, а також до зростання міграційних потоків, що прямують до країн Європи [2, с. 15].

Конфлікти на пострадянському просторі, особливо такі, що призвели до виникнення територій зі спірним статусом (Придністров'я, Південна Осетія, Абхазія, Нагірний Карабах, Крим, східні області України) завжди викликали стурбованість Європейського Союзу, оскільки вони відбуваються у безпосередній близькості від його кордонів. Однак із практичної точки зору в ЄС відсутні можливості для проведення миротворчих операцій в таких гарячих точках. Це змушує Союз лише підтримувати свою присутність в якості спостерігача або спрямовувати цивільні місії для вирішення окремих актуальних проблем, таких як прикордонний контроль.

Конфлікти на Близькому та Середньому Сході (Афганістан, Ірак, Сирія) привертають особливу увагу ЄС. Після терористичних актів у США 11 вересня 2001 року виник новий формат міжнародної протидії конфліктам у формі боротьби з міжнародним тероризмом. Цей формат дозволяє ЄС брати участь в Міжнародних силах сприяння безпеки під керівництвом НАТО, а також спрямовувати до відповідних конфліктних регіонів поліцейські місії та місії з підтримання безпеки, такі як поліцейські місії в Афганістані та Іраку, завданням яких є допомога урядам відповід-

них країн у формуванні нової дієздатної системи правоохоронних органів.

Все це призводить до змін характеру кризового регулювання. «Класичні» миротворчі операції, що нерідко приймали форму військової інтервенції, хай навіть і з добрими намірами, поступаються місцем різноманітним цивільним та цивільно-військовим місіям [3, с. 39]. Концептуально такий підхід, що полягає в цивільному кризовому регулюванні, найкращим чином відповідає меті СЗБП з «укріплення та підтримки демократії, верховенства закону, прав людини та принципів міжнародного права» у відповідності до цілей та принципів Статуту ООН, Заключного Гельсінського Акту та Паризької хартії [4].

Водночас, саме поняття та зміст «кризового регулювання» лишається досить розпливчастим та не має чіткого визначення в документах ЄС [5, с. 31]. Це питання лишається в центрі європейської дискусії щодо підходів до глобальної безпеки. Так, у Довіді про реалізацію Європейської стратегії безпеки було зроблено наголос на використанні методів «м'якої сили». Зокрема відзначалося, що, «маючи в розпорядженні ряд унікальних інструментів, ЄС вже сприяє підвищенню безпеки в світі. Ми працюємо над людською захищеністю, знижуючи рівень бідності та нерівності, пропагуючи добрі управлінські практики та права людини, надаючи допомогу в розвитку та розглядаючи безпосередньо причини конфліктів та незахищеності. ЄС залишається найбільшим джерелом допомоги для країн, що розвиваються» [6].

Розвиваючи концепцію цивільного кризового регулювання, в ЄС було розроблено дві концепції, що дозволяють використовувати таке регулювання у військових конфліктах, поєднуючи цивільний та військовий компоненти. Це концепції цивільно-військового співробітництва та цивільно-військової координації. Цивільно-військове співробітництво стосується питань співробітництва між військовими та цивільними структурами, що діють поза межами ЄС, у той час, як Цивільно-військова координація стосується дій всіх структур ЄС, що беруть участь у кризовому регулюванні [7].

Цивільні антикризові структури ЄС покликані невійськовими методами сприяти попередженню та врегулюванню конфліктів. Їхніми основними завданнями є підтримка правопорядку в районах криз, допомога у створенні місцевих органів влади, юстиції та правосуддя, надання гуманітарної допомоги населенню, проведення пошуково-рятувальних та відновлювальних робіт, виконання функцій міжнародних спостерігачів. З цього приводу Верховний представник з СЗБП Х. Солана відзначав: «Сьогодні ЄС залишається єдиною організацією, що здатна повною мірою використовувати інструменти та ресурси, які є доповненням до традиційних інструментів зовнішньої політики його держав-членів, як в питаннях попередження або припинення криз, так і в питаннях відновлення миру та різноманітних установ після завершення конфліктів... Конфлікти сьогодення краще, ніж що-небудь інше, демонструють, що військове

рішення не є єдиним та найкращим вибором, особливо в період стабілізації кризи» [8].

Враховуючи розбіжності в причинах та характері конфліктів та криз, ЄС застосовує різноманітні організаційні форми місій, що спрямовані на їхнє врегулювання. Так, поліцейські місії (EUPOL) здійснюються, як правило, після проведення операцій із врегулювання кризи або одночасно з ними. Вони мають на меті надати допомогу місцевому уряду у стабілізації стану справ всередині держави шляхом формування та підготовки дієздатних органів охорони правопорядку. Подібні поліцейські місії Європейського Союзу були розгорнуті в Демократичній Республіці Конго, Боснії і Герцеговині, в Македонії, в Афганістані та на Палестинських територіях.

Місії Європейського Союзу зі сприяння встановленню або забезпеченню правопорядку (верховенства закону) спрямовані на надання допомоги урядам зацікавлених держав у реформуванні силових органів державної влади, структур та установ, а також правоохоронної та судової системи в цілому з метою становлення, відновлення та розвитку в державі демократичних правових норм. Подібні місії розгорталися в Косово, Іраку та Грузії.

У випадках укладання домовленостей між сторонами збройного конфлікту ЄС може розгорнути спостережні місії, завданням яких стає контроль за виконанням таких договорів. До подібних місій можна віднести місії EUMM у колишній Югославії та в Грузії, а також місію AMM в індонезійській провінції Ачех.

Цивільне кризове регулювання також дозволяє розгортання місій з прикордонної допомоги (EUBAM), завданням яких є допомога місцевим органам влади в прикордонному контролі, керуванні міграційними потоками, боротьбі з контрабандою тощо. Подібні місії були створені Європейським Союзом на кордоні Єгипту та Сектору Газу, а також на кордоні України та Молдови. Діяльність таких місій дозволяє наблизити відповідні держави до стандартів та практик ЄС у галузі прикордонного контролю.

Також можливе розгортання змішаних місій, що суміщають в собі дві чи більше із вказаних завдань, як правило, у сфері реформування правопорядку. Такими були місії в Гвінеї-Бісау та в регіоні Дарфуру в Судані.

З інституційної точки зору, діяльність місій ЄС відбувається під загальним керівництвом Ради Європейського Союзу. Підготовчу роботу щодо рішень Ради здійснює Верховний представник Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки за підтримки Європейської служби зовнішніх справ. У цій роботі також беруть участь Військовий комітет ЄС [9] та Комітет з цивільних аспектів врегулювання криз [10; 11]. У рамках Генерального секретаріату Ради працюють Генеральний директорат зовнішніх зносин, Директорат з урегулювання криз та планування, Військовий штаб Європейського Союзу [12].

Рішення про розгортання місій Європейського Союзу приймаються Радою ЄС, а отже, знаходяться в правовому полі ЄС. Організація антикризових операцій та місій від-

бувається у відповідності до гнучкого підходу в рамках СЗБП та СПБО, а отже їхній склад та функції відрізняються у кожному конкретному випадку. Нерідко рішення Ради ЄС також підкріплюються відповідною резолюцією Ради Безпеки ООН, причому в цих випадках в місіях ЄС можуть взяти участь також ті країни, що до нього не входять. Найяскравішим прикладом цього можна вважати операцію «Конкордія», що проводилася під егідою ЄС в Македонії, та в якій взяли участь 13 держав-членів ЄС та 14 держав, що до складу ЄС не входять [13, с. 66].

Ключову роль у розгортанні місій Європейського Союзу відіграє Комітет із питань політики та безпеки. На підставі статті 38 Договору про Європейський Союз, він «здійснює політичний контроль та стратегічне планування» операцій ЄС. Процес планування та прийняття рішень відбувається шляхом взаємодії між експертами Комітету, з одного боку, та політиками та дипломатами, що працюють в рамках Ради, з іншого боку. Комітет, що функціонує, як правило, на рівні послів держав ЄС повинен стежити за міжнародною ситуацією в сферах, що стосуються спільної зовнішньої політики та політики безпеки, та сприяти формуванню цієї політики шляхом підготовки висновків для Ради ЄС за її запитом або за власною ініціативою. Він також здійснює спостереження за реалізацією узгодженої політики, якщо це не зачіпає повноважень Високого представника ЄС або Комісії. Комітет здійснює політичний контроль та стратегічне керівництво операціями із врегулювання криз. Він відіграє ключову роль у консультаціях із зацікавленими третіми країнами та міжнародними організаціями, зокрема ООН та НАТО. Генеральний секретар Ради ЄС та Високий представник з СЗБП на базі напрацювань Комітету надають йому інформацію про умови управління кризами.

У своїй діяльності Комітет спирається на рекомендації Військового комітету, вищого воєнного органу ЄС в рамках Ради ЄС, що складається з вищих офіцерів штабів армій європейських країн, та здійснює керівництво всією військовою діяльністю ЄС. Сфера діяльності Військового комітету охоплює консультації, військове співробітництво між країнами ЄС у галузі попередження конфліктів та управління кризами. Зокрема він формулює рекомендації за запитом Комітету з питань політики та безпеки, що містять оцінки ризиків, які становлять існуючі або потенційні кризи, оцінки потенціалу співробітництва між ЄС та третіми державами і міжнародними організаціями, готує фінансові звіти з оцінки операцій та навчань тощо.

Разом із Комітетом із питань політики безпеки та Військовим комітетом до системи вищих військово-політичних органів ЄС входить підзвітний Військовому комітету Військовий штаб Європейського Союзу. До його завдань належить раннє попередження про загрози та виклики, оцінка ситуації і стратегічне планування. Він також здійснює зв'язок та координацію планування ЄС та НАТО, надає оцінку та рекомендації щодо оперативної сумісності наданих державами ЄС сил та засобів.

Суттєвим недоліком військово-політичних структур ЄС є відсутність єдиного оперативного штабу, що міг би на постійній основі здійснювати планування та забезпечувати командування та контроль операцій, що проводяться Союзом. Відповідні пропозиції подавалися у 2008 році президентом Франції Н. Саркозі, однак через відсутність політичної єдності у цьому питанні, а також через побоювання негативної реакції НАТО такий штаб так і не був створений [14].

Цивільний комітет кризового регулювання, що був створений у 2000 році, так само як і Військовий комітет, надає рекомендації Комітету з питань політики і безпеки щодо цивільних місій та пріоритетів. Діяльність Цивільного та Військового комітетів відбувається паралельно. На допомогу Цивільному комітету в рамках Секретаріату Ради в 2007 році була створена нова структура – Цивільне планування і проведення операцій, що надає Цивільному комітету експертну допомогу. Вона складається із 70 фахівців із різних галузей, таких як право, організація поліцейської діяльності, логістика [1, с. 16].

Процес взаємодії між всіма цими структурами щодо питань врегулювання криз регулюється документом під назвою «Пропозиції щодо процедур узгодженого та всеохоплюючого врегулювання криз ЄС» [15] та Концепції військового планування на політичному та стратегічному рівні ЄС [16].

Слід підкреслити, що зазначені фази носять рамковий характер, та на практиці допускаються відхилення від окремих рекомендацій чи навіть пропуск окремих фаз, оскільки деякі з процедур (наприклад, розробка концепції врегулювання кризи) повторюються на різних фазах. Незалежно від повноти дотримання вказаної схеми результатом повинна стати розробка чотирьох документів, на підставі яких функціонують спеціальні місії:

1. Концепція врегулювання кризи, що є рамковим документом, який окреслює загальний підхід ЄС до конкретної кризи та описує весь набір запланованих акцій. Концепція виступає важливим знаряддям, що «забезпечує узгодженість та всеохоплюючий характер можливих заходів ЄС, беручи до уваги доступні Союзу інструменти» [17, с. 160].

2. Військові, політичні чи цивільні Стратегічні можливості (Strategic options), що включають, серед іншого, оцінку ризиків, структуру підпорядкування та контролю, та вимоги до персоналу.

3. Концепція операцій (Concept of operations (CONOPS)), що зазвичай розробляється командувачем операції (для військових місій) чи головою цивільної місії. У випадку військових операцій Концепція включає настанови із застосування сили для персоналу місії.

4. План операції (Operation Plan, OPLAN), що розробляється командувачем операції (для військових місій) або головою місії (для цивільних місій). План описує специфіку операції, та, зазвичай, містить велику кількість додатків з окремих вузьких питань, таких як правові аспекти операції, порядок застосування сили тощо.

Для військових операцій, в яких допускається застосування сили, складаються відповідні Правила застосування сили (Rules of Engagement), що розробляються командуючим операцією та затверджуються Радою ЄС разом із Планом операції. Відсутність таких Правил, однак, не виключає застосування сили для самооборони місії та окремих осіб з її персоналу. Загальні вимоги щодо правил застосування сили (у тому числі з метою самооборони) викладені у Концепції застосування сили у військових операціях ЄС (Concept for Use of Force in EU-led Military Operations), що доступні для ознайомлення лише частково [18]. Відповідно до параграфу 3 даного документа визначаються «принципи використання сили військовими підрозділами та фізичними особами у військових операціях ЄС». Вони слугують рекомендаціями для визначення принципів використання сили у Правилах використання сили, що розробляються для військових операцій. Крім того, окремі держави-члени ЄС можуть надавати власні інструкції своїм військовим підрозділам, що виділяються для участі в місіях ЄС, однак такі інструкції можуть лише обмежувати, але не розширювати можливості для використання сили. Крім того, правила використання сили не можуть суперечити законодавству держави, на території якої розміщується місія.

Ці документи, що створюються спеціально для кожної окремої операції, розробляються з урахуванням більш загальних концепцій Спільної політики безпеки та оборони ЄС, таких як Концепція логістичної підтримки для військових операцій ЄС [19], Концепція стратегічного пересування та транспорту для військових операцій ЄС [20] тощо. Плани окремих операцій, самі по собі, не є юридичними документами та приймаються лише задля виконання правових актів більш загального характеру.

Безпосереднє керівництво місіями ЄС здійснюється Командувачем цивільних операцій (Civilian Operation Commander), котрий планує та наставляє на стратегічному рівні всі цивільні місії ЄС та, в свою чергу, діє під загальним керівництвом Комітету з питань політики та безпеки. Командувачу підпорядковуються голови цивільних місій.

Висновки. В якості висновків слід зазначити, що попри наявність численних документів ЄС та накопичений ним значний досвід, конкретний зміст поняття кризового регулювання залишається невизначеним. У цілому воно передбачає боротьбу з кризами та їхніми наслідками, та може приймати найрізноманітніші форми.

Також можна виділити сильні та слабкі сторони діяльності місій ЄС щодо подолання криз. До сильних сторін слід відносити швидкість розгортання операцій та місій, високий професіоналізм персоналу ЄС, позитивне сприйняття діяльності місій світовою спільнотою та окремими країнами через добрий імідж ЄС. Слабкими слід вважати недостатню ефективність таких операцій та місій у довготривалій перспективі, надмірну бюрократичність процесу прийняття рішень та неузгодженість з іншими напрямками зовніш-

ньополітичної діяльності ЄС. Частковому подоланню вказаних недоліків може слугувати подальший розвиток та оптимізація органів ЄС, що безпосередньо керують діяльністю спеціальних місій. Зокрема потребують уточнення процедури взаємодії між Радою ЄС, що приймає політичні рішення, та Комітетом з питань політики та безпеки, що здійснює безпосереднє керівництво.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Европейский Союз и региональные конфликты / под ред. Н. К. Арбаговой, А. М. Кокеева. – Москва. : ИМЭМО РАН, 2011. – 143 с.
2. Благовещенский А. Операции и миссии Европейского Союза / А. Благовещенский, В. Рышковский // Зарубежное военное обозрение. – 2008. – № 7. – С. 13–18.
3. Drent M. Breaking pillars, towards a Civil-Military Security approach for the European Union / M. Drent, D. Zandee. – Hague : Netherlands Institute for International Relations «Clingendael», 2010. – 93 p.
4. Договір про Європейський Союз 07.02.1992. Текст правового акту із змінами та доповненнями на жовтень 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/zakon-main/akt9pxve9f.htm>
5. EU Crisis Management: Institutions and Capabilities in the Making / E. Greco, N. Pirozzi, S. Silvestri. – Verona : InstitutoAffariInternazionali, 2010. – 115 p.
6. Отчет о внедрении Европейской стратегии безопасности. Обеспечение безопасности в изменяющемся мире. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/081205_RUESSReport%20final.pdf
7. Hynek N. Consolidating the EU's Crisis Management Structures: Civil-Military Coordination and the Future of EU OHQ / N. Hynek – European Parliament, 2010. – 19 p.
8. Солана Х. Десять лет Европейской политики по безопасности и обороне / Х. Солана. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.project-syndicate.org/commentary/ten-years-of-european-security-and-defence-policy/russian>.
9. Council Decision 2001/79/CFSP of 22 January 2001 setting up the Military Committee of the European Union. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:r00007>.
10. Council Decision 2000/354/CFSP of 22 May 2000 setting up a Committee for Civilian Aspects of Crisis Management. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000D0354>.
11. Davis Cross M.K. Cooperation by Committee: The EU Military Committee and the Committee for Civilian Crisis Management/ M.K. David Cross // European Institute for Security Studies Occasional Paper. – 2010. – No 82. – 44 p.
12. Council Decision 2001/80/CFSP of 22 January 2001 on the establishment of the Military Staff of the European Union, OJ 2001 L 27/7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001D0080>.
13. Бабынина Л. О. Дифференциация в рамках ОВПБ/ЕПБО Евросоюза / Л. О. Бабынина // Обозреватель. – 2010. – №4. – С. 65–72.
14. NATO – Евросоюз: Стратегическое партнёрство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_49217.htm?selectedLocale=ru.
15. Suggestions for the procedures for coherent, comprehensive EU crisis management. Councildoc. 11127/03 of 3 July 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2011127%202003%20INIT>.
16. EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic Level. Councildoc. 10687 of 16 June 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010687%202008%20INIT>.
17. Koutrakos P. International Agreements in the Area of the EU's Common Security and Defense Policy / P. Koutrakos // International Law as Law of the European Union / E. Cannizzaro, P. Palchetti, R. Wessel (eds). – Lweiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2011. – Pp. 157–187.

18. EU Council Doc. 17168/09 EXT 1 of 2 February 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2017168%202009%20EXT%201>.

19. Concept for Logistic Support for EU-led Military Operations. EU Council Doc. 10963/08 of 19 June 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010963%202008%20INIT>.

consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010963%202008%20INIT.

20. Concept for Strategic Movement and Transportation for EU-led Military Operations. EU Council Doc. 10967/08 of 19 June 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010967%202008%20INIT>.

УДК 341.2(045)

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Северінова О.Б., к. п. н.,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольський державний університет

Стаття присвячена правому дослідженню забезпечення культурної толерантності в Європейському Союзі на сучасному етапі його становлення й розвитку.

Ключові слова: *Європейський Союз, культурні права людини, толерантність, європейське право, імплементація.*

Статья посвящена правому исследованию обеспечения культурной толерантности в Европейском Союзе на современном этапе его становления и развития.

Ключевые слова: *Европейский Союз, культурные права человека, толерантность, европейское право, имплементация.*

Severinova O.B. LEGAL ASPECTS OF SUPPORT FOR CULTURAL TOLERANCE IN THE EUROPEAN UNION

The article is devoted to the study of the legal provision of cultural tolerance in the European Union at the present stage of its formation and development.

Key words: *European Union, cultural human rights, tolerance, European law, implementation.*

Постановка проблеми. Дослідження проблем толерантності й мультикультуралізму актуалізується насамперед проблемами, які визначають специфіку внутрішньої та зовнішньої етнополітики країн, змушених рахуватися зі специфічними умовами полікультурності, яка нині стала обов'язковим елементом сучасного демократичного співжиття.

Незважаючи на позитивний досвід толерантної політики в більшості країн, пристосованість і своєрідна маневреність етнокультурних і конфесійних негативних виявів змушують світову спільноту констатувати той факт, що сучасна політика мультикультуралізму повинна оновлюватися. Зростання агресії дослідники пов'язують із глобалізацією, реорієнтацією світу, активізацією релігійного чинника, із соціально-економічними та культурно-політичними проблемами мігрантів.

Усе це потребує відповідного відображення й належного науково-практичного пошуку правового вирішення на сучасному етапі становлення та розвитку права Європейського Союзу і європейського права загалом.

Ступінь розробленості проблеми. Серед досліджень українських учених, присвячених правовим, соціально-політичним, етнонаціональним, конфесійним взаємовпливам, можна виокремити праці О. Антонюка, Є. Бистрицького, І. Вільчинської, К. Вітмана, Ю. Волошина, В. Євтуха, О. Картунова, А. Кісе, В. Котигоренка, І. Кресіної, А. Круглашова,

В. Логвінчук, І. Оніщенко, Ю. Пахомова, В. Співака, В. Явір та ін.

Проте в сучасній українській правовій науці бракує системних порівняльно-правових досліджень досвіду юридичного забезпечення толерантності в полікультурних суспільствах, актуальних проблем політико-правового конституювання мультикультуралізму, меж толерантності тощо.

Метою статті є з'ясування особливостей правового забезпечення толерантності в сучасному європейському праві, зокрема в державах-членах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом дедалі частіше в пресі з'являються заяви високопосадовців, зокрема європейських, пов'язані з тенденцією відходу західних суспільств від політики мультикультуралізму, який не витримав випробування часом. Противники мультикультуралізму вважають останній засобом установаження недемократичних моделей співжиття, спровокованих проблемами мігрантів-«іногородців», від засилля яких страждає Європа, включно зі знищенням спільноти і її культури, яка історично домінувала на тій чи іншій території [1, с. 10].

Так, кілька років тому у Великобританії свою посаду втратила помічниця вчителя в Йоркширі, коли відмовилася знімати паранджу. Тодішній прем'єр-міністр країни Т. Блер це рішення прокоментував так, що паранджа є ознакою роз'єднання – бар'єром